

DENÍK Z ABÚSÍRU

Když odlétal Vladimír Brůna, člen katedry informatiky a geoinformatiky FŽP UJEP na podzim v roce 2001 poprvé na archeologickou expedici Českého egyptologického ústavu FF UK Praha, netušil, že za patnáct let začne již šestnáctou sezónu s českými egyptology. Na stránkách univerzity se s námi podělí o aktuální novinky z archeologické koncese ČEgÚ v Abúsíru.

18. 9. 2016, Abúsír, Egypt

Je neděle 18. září 2016, noční teploty nespady pod 25 °C a ráno v sedm hodin jsme začali další etapu

výzkumu v oblasti jižního Abúsíru. První den je vždy více jednání a papírování s úředníky památkové správy, ale bez toho nelze výzkum otevřít. Pod jejich dohledem se bourají zazděné vchody do hrobek, snímají se pečeti ze zámků a kontroluje se stav u zajištěných archeologických objektů. Prof. Miroslav Bárta, ředitel ČEgÚ FF UK Praha, a doc. Hana Vymazalová, mají hlavní slovo při přípravě výzkumu za českou stranu.

Ihned ráno se také zkontrolují dělníci, zda jich přišel požadovaný počet společně s reisem, jejich předákem. Letos máme dva, jednoho nového a našeho reise Marzúka. Vydávají se první pokyny, určuje se místo kopání.

Mihový opar nad Abúsírem postupně opadá, zvedá se vítr a sluneční paprsky rychle zahřívají vzduch na hodnotu hodně přes 35°C ve stínu. Kolik je na přímém slunci raději nezjišťujeme. Pracuje se do čtrnácti hodin s půlhodinovou přestávkou. Tolik z prvního dne v Abúsíru.....

23. 9. 2016, Abúsír, Egypt

Včera skončil první týden terénních prací v Abúsíru a byl to týden opravdu pekelný. Teploty se vyšplhaly ke 40 °C ve stínu a i na naše dělníky to bylo moc, a tomu také odpovídalo jejich pracovní nasazení. Je pravda, že i členové expedice velmi často hledali kousek stínu a láhve s vodou brzy nestačily.

Během uplynulého týdne se prováděl základní odkryv nad strukturou AS68, což je soubor skalních hrodek princezny Šeretnebtet a Nefera. V zásypu nad hrobkami, který se postupně odtěžoval, byly nalezeny kousky keramiky a úlomky vápence. Včera jsme se dostaly do první úrovně zkoumané struktury, odkryla se část zdi z cihel a celý prostor byl důkladně fotograficky zdokumentován.

Dnes je pátek, jediný den, kdy máme na expedici volno. Každý ho využívá jinak, někdo si přispívá, studenti jsou v Káhiře a chystají se do muzea, kolegyně Gabi z německého egyptologického institutu je na prohlídce hrodek z nové říše v Saqqarě a mě čeká zálohování dat, čištění přístrojů od všude přítomného prachu a nevynechám samozřejmě odpočinek, protože zítra ráno v 7 hodin nám začíná na lokalitě další týden.

*3D laserové skenování koridoru
mezi objekty AS37 a AS39*

9. 10. 2016, Abúsír, Egypt

První tři týdny expedice jsou za námi. Celý tým pracoval v jižní části Abúsíru a ve čtvrtek skončila jedna z dílčích částí výzkumu. Stovky košíků písku a kamení byly v rukách dělníků odneseny a přemístěny na výsypky. Další čtyři desítky košíků naplnila nalezená keramika, která bude postupně zpracována, zdokumentována a fotografována. Restaurátorka měla plné ruce práce s čištěním grafit, které byly na vápencových blocích a vlivem času skoro nečitelné.

Peter Jánosi, náš kolega z vídeňské univerzity, měl příležitost vykopat šachtu s pohřební komorou, která byla v hloubce 11 metrů. Bohužel žádný sarkofág či jiné cenné nálezy pohřební komora neobsahovala. „Pouze“ pár staroříšských střepů. Ale i tak se jedná o unikátní objekt a ten jsem společně s Peterem zdokumentoval nejprve pomocí geodetické metody a posléze pomocí pozemního laserového skeneru. Po zpracování naměřených prostorových dat v prostředí počítače bude vytvořen 3D model pohřební komory se šachtou.

Nad šachtou č. 3 objektu AS65 v jižním Abúsíru

Po provedené dokumentaci byly objekty včetně pohřební komory a šachty opět zasypány, a již v sobotu se naši dělníci spolu se svými předáky přesunuli jižněji k hrobce Kaopera, kde v její blízkosti začal nový výzkum pod vedením prof. Miroslava Barty za účasti studentů z Českého egyptologického ústavu FF UK Praha. A o tomto výzkumu zase příště.

Vladimír Brůna provádí měření v pohřební komoře s geodetickou totální stanicí Leica TCR307

16. 10. 2016, Abúsír, Egypt

V uplynulém týdnu jsme s prof. Bártou začali výzkum v nejjižnější části Abúsíru u hrobky Kaopera. Již na povrchu terénu se rýsovala zřetelná struktura objektu (hrobky) a minulou sobotu se do písku zakously typické motyky našich dělníků. V těchto novinkách se budu věnovat právě jim, neboť jejich role je při našem archeologickém výzkumu klíčová a bez nich bychom výzkum mohli stěží provádět.

Od 60. let minulého století s českými egyptology spolupracovala rodina předáků (reisů) El-Keréti. Bohužel před třemi lety rok po sobě oba bratři Ahmad a Talál zemřeli a jejich synové v dlouholeté tradici nepokračovali. Nezbylo nám, než si najmout předáky jiné a jedním z nich je reis Marzúk, který začínal u motyky, poté nosil písek v koších a po letech se vypracoval až do role našeho reise. I když neumí číst a ani psát, svoji roli zvládá bravurně.

Dělníci pracují pod přísným dohledem reise Marzúka s holí v ruce, v pozadí Džoserova stupňovitá pyramida v Sakkáře.

Na lokalitu přijíždíme před sedmou hodinou ranní. Po cestě vždy nabereme reise, inspektora a pár dělníků na korbu našeho Hiluxu. Na lokalitě už v tu dobu čekají dělníci a úderem sedmé hodiny se začíná pracovat. Předáci rozdělí práci a spolu s egyptologem se určí místa, kde se bude postupně kopat, co se bude v ten den odkrývat, a také se vyčlení skupina, která pomáhá ve skladu, u keramiky a u elektrického lanového navijáku při výzkumu a čištění šachty s pohřební komorou.

Jeden z našich nejstarších a nejzkušenějších dělníků Saíd

Role jsou přesně rozděleny, starší a zkušenější dělníci pracují s motykami a čistí pomocí archeologických pomůcek místo výzkumu, včetně výběru keramiky. Ostatní dělníci nosí košíky, do kterých jim kopáči naplní písek a kameny, a ti to postupně odnášejí na výsypku ležící v blízkosti výzkumu. Pracuje se 7 hodin s půlhodinovou přestávkou a počet košíků, které jednotlivec přenese za jeden den, se počítá v desítkách. Tempo práce určuje reis, který má mnohaleté zkušenosti, a když se pohyb dělníků zpomaluje, hlasitým křikem je „probouzí“ a pohání k

vyššímu tempu. Samozřejmě závisí i na počasí a síle větru, který je v posledních dnech velmi silný, nese s sebou jemný písek a prach, před nimiž není úniku.

Naši dělníci pocházejí z přilehlé vesnice Abúsír a Saqqára a většina z nich s námi pracuje více než 20 let. Výdělky nemají vysoké, ale na jejich skromný život jim to stačí. Někteří vlastní malé políčko nebo pár datlových palem, které obhospodařují po práci a v době, kdy není expedice. I přes tvrdý život na

Desítky košíků s pískem a kamením denně přesune každý z dělníků

vesnici, kdy jsou pro ně darované boty nebo košile zázrak, jsou neustále veselí a života si dovedou užívat. Bez nich bychom nevykopali nic, a pokud můžeme, věnujeme jim drobné dárky, tužky a bloky pro děti, koupíme karton cigaret, čaj a cukr.

Chudoba na egyptské vesnici je pro našince nepředstavitelná a řešení není a pravděpodobně nikdy nebude. Ale konec mého povídání pesimistický nebude, během včerejška a dneška jsme odkryli zajímavou hrobku se spoustou keramiky, jedním pohřbem a i s A to nemohu z důvodu čistě profesních prozradit :-). Snad jindy.

15. 11. 2016, Abúsír, Egypt

Expedice se chýlí ke svému konci. Je polovina listopadu, čas nám na rozdíl od Evropy zůstal stejný a teploty jen občas atakují třicítku. V týmu se střídají různé profese, dnes tu máme tři antropology z Národního muzea, v pátek přijede stavební inženýr na stavbu střechy ve dvoře AS68 a zooložka Zdeňka Šůvová. O víkendu dorazil fotograf Martin Frouz, a tím bude náš tým do konce expedice kompletní.

V současné době pokračuje výzkum nové hrobky AS98, která leží v západní části jižního Abúsíru a doplňuje komplex hrobek okolo Kaisebiho, Kaopera a historického člunu. Pomalu skládáme jednotlivé objekty do komplexního obrazce a získáváme prostorový model této části abúsírské lokality.

Na rozdíl od poklidného výzkumu v Abúsíru to v celém Egyptě začíná pulsovat nespokojeností a už minulý pátek, 11. listopadu, byly ulice plné armády a policie. Proč? Ekonomika této země začíná výrazně ztrácet, roste inflace... jeden příklad za všechny. V září byl oficiální kurs 1 EUR = 9,6 EGP (egyptská libra). Na černém trhu to bylo 14 EGP. V současné době je srovnán oficiální kurs s černým trhem na 1 EUR = 175 EGP. Rapidně se zvýšily ceny energií, benzínu, nafty a základních potravin, u kterých stát ruší jejich dotování. V minulém týdnu byly zrušeny dávky na mléko pro děti. Egyptský stát prostě nemá kde brát a omezuje výdaje. Samozřejmě k nelibosti obyvatel, zvláště chudých vrstev, lidí na vesnicích atp. Zejména zrušení sociálních dávek na mléko pro děti je přijímáno negativně. Při počtu dětí v rodině, který je od 3 do deseti dětí, někde i více, se jedná o výrazný zásah do jejich rozpočtu. Možná někdo

Hrobka AS61 na fotografii z upoutaného draka

namítne, že se tím sníží porodnost, ale tomu moc nevěřím a taková analýza dopadu na společnost by potřebovala čas a prostor.

Tato situace nahrává opozici, opět je slyšet o Muslimských bratřích a současný stav směřuje k nepokojům ve společnosti, stávkám a útokům proti státní moci. Nechci být špatným prorokem, ale občanská vzpoura je v Egyptě na spadnutí, což není vůbec dobře ani pro naši práci.

Zakončím novinky optimisticky. Počasí je optimální pro pouštění draka, obloha vyfoukaná, a tak snímkuji, viz obrázek.

29. 11. 2016, Abúsír, Egypt

Poslední zpráva z Abúsíru

Zavíráme Abúsír. Poslední dny v terénu jsou ve znamení finišování prací, zejména dokončení dokumentace, třídění a popis nálezů, jejich záznam do databází a dokončení všech terénních prací.

Poslední den na výzkumu se připravuje tzv. Iagna dajma, kdy se dostaví šéfové z inspektorátu a náčelník policie se svým týmem. Probíhá závěrečná kontrola všech zkoumaných lokalit, kontrola nálezů, pečetení skladů a jejich následné zazdění.

Významné nálezy, a že jich letos na podzim bylo dost, jsou převezeny do skladu v Saqqáře, keramika, antropologický materiál a menší nálezy zůstávají uloženy přímo v Abúsíru, kde jsou z některých hrobek vytvořeny sklady.

Postupně odjíždí členové expedice a v Saqqáře ve vile zůstáváme čtyři do středy, kdy se po uzavření Abúsíru vracíme do Káhiry, naši archeologické základny umístěné v objektu české ambasády. Zde máme v garáži místa na parkování našich tří terénních Toyot, sklad, „školu“, ve které máme knihovnu a sklad techniky. V komplexu má ústav pronajaty čtyři bytové jednotky.

Povinnosti nás zde neminou, čistíme techniku, ukládáme pomůcky na výzkum a provádíme revizi vybavení, co se poškodilo, co nového přivést na jaře. Nedílnou součástí je důkladné zálohování sebraných dat, včetně záloh, které zůstávají v Káhiře, a skenování papírové dokumentace, plánů a polních deníků. Pro případ jejich ztráty mezi Káhirou a Prahou, což se v minulosti také stalo.

Sahureova pyramida se zádušním chrámem v Abúsíru

Tři dny před odletem budeme pořád v jednom kole, a jak říká prof. Bárta: „Expedice končí až na letišti v Praze,“ takže máme pár dnů, kdy se zdaleka nudit nebudeme. Nebude to však pouze o práci, ale určitě zajdeme na oblíbené japonské sushi v arabském stylu, po sedmi týdnech vítaná stravovací změna. Navštívíme muzeum, prodejnu knih americké univerzity a tradiční arabské trhy. Protože se blíží Vánoce, každý shání čerstvé oříšky, čaj, arabskou kávu s kardamomem, a určitě se v zavazadlech najde místo pro balíček tabáku do vodní dýmky, který je zde v porovnání s tuzemskem několikrát levnější.

Další rok výzkumů v Abúsíru mají členové expedice Českého egyptologického ústavu FF UK Praha za sebou. Již nyní je zpracován plán archeologických prací na rok 2017. Když to místní podmínky dovolí a bude-li schválen rozpočet, brány Abúsíru se vědcům otevrou za necelé tři měsíce.

Vladimír Brůna FŽP UJEP